

**AŞKIN KÖŞELİ HÂLLERİ:
SEZAİ KARAKOÇ'UN "KÖŞE" ŞİİRİNİ ÇÖZÜMLEME DENEMESİ**

Necati TONGA

KÖŞE

1.

*Saçlarını kimler için bölük bölük yapmışsın
Saçlarını ruhumun evliyalarınca örülen
Tarif edilmez güllerin yankısı gözlerin
Gözlerin kaç kişinin gözlerinde gezinir
Sen kaç köşeli yıldızsın*

*Fabrika dumanlarında resmin
Kirlili ve temiz haritaları doldurmuşsun
Hatırasız ve geleceksiz bir iç deniz gibi
Aşka veda etmiş topraklarda durmuşsun*

*Benim geçmiş zaman içinde yan gelip yattığıma bakma
Ben geleceğin kara gözlü zalimlerindenim
Bir tek köşen bile ayrılmamışken bana
Var olan ve olacak bütün köşelerinin sahibi benim
Ben geleceğin kara gözlü zalimlerindenim
Sen kaç köşeli yıldızsın*

2.

*Evlerinin içi ayna döşeli
Ayna hatıra gözler ve sevmek
Benim aşkım binbir köşeli ah binbir köşeli
Bir köşe gidince bin köşe yeniden gelecek
Ayna hatıra gözler ve sevmek*

*Evlerinin içi kabartma bahar
Köşelerinde keklik gibi bakıp duran saksılar
Halı öpe öpe nakış yapar nakış gibi ayaklar
Siz söyleyin insan seve seve ölmez de ne yapar
Köşelerde keklik gibi bakıp duran saksılar*

*Evlerinin içi yeni güllerden
Görülmemiş güneşleri görülmemiş gözlerine getiren
Sağ köşedeki entari sol köşedeki şapka
Beni katil suların ortasına bıraka
Katil sular güneşi gözlerinden götüren*

*Evlerinin içi gurur döşeli
Benim aşkım binbir köşeli ah binbir köşeli*

3.

*Sen geldin ve benim deli köşemde durdun
Bulutlar geldi ve üstünde durdu
Merhametin ta kendisiydi gözlerin
Merhamet saçlarını ıslatan sessiz bir yağmurdu
Bulutlar geldi altında durduk*

*Konuştun güneşi hatırlıyordum
Gariptin yepyeni bir sesin vardı
Bu ses öyle benim öyle yabancı
Bu ses saçlarımı ıslatan sessiz bir kardı*

*Dişlerin öpülen çocuk yüzleri
Güneşe açılan küçük aynalar
Sert içkiler keskin kokular dişlerin
İçinden geçilen küçük aynalar*

*Ve güldün rengârenk yağmurlar yağdı
İnsanı ağlatan yağmurlar yağdı
Yaralı bir ceylan gözleri kadar sıcak
Yaralı bir ceylan kalbi gibi içli bir sesin vardı*

*Sen geldin benim deli köşemde durdun
Bulutlar geldi üstünde durdu
Merhametin ta kendisiydi gözlerin*

4.

*Taşların ortasında Leylânın gözleri
Leylâ köşe köşe göz göz şiirin ortasında
Ben Leylâyı bulduğumdan yahut kaybettiğimden beri
Leylâ ya o adamın bardağında ya o dağın ortasında*

*Ben Leylâ gibi güneş doğarken uyanamam
Şehir gece gündüz benim içimde uyur
Leylâyı götürüp Londra'nın ortasına bıraksam
Bir bülbül gibi yaşamasını değiştirmez çocuktur*

*Leylâ diyorsam kesik yanaklarıyla Leylâ
Üç köşeli dünyasıyla
Okuyla yayıyla yaylasıyla acımasıyla
Leylâ diyorsam şu bizim gerçek Leylâ*

*Biz seni işte böyle seviyoruz Leylâ
O gitti bize ağlamak kaldı kala kala*

5.
Beni yeraltı sularına karşı iyi savun
Tırnağını taşa sürten yitik keçilere karşı
Bu çeşmenin üç köşesinden hangisinden su içecek
Senin bahtsız ve mesut Eyyubun

Atların en güzel biçimini sessizce kalbime indiriyor
İçimde İstanbul çalkanırken bozbulanık çeşme
Bir dans için can vermeğe hazır bekliyorum
Sen orda gelirayak kuklalara insan gibi konuşmasını öğretme

Su akıyor birikiyor kan lekeleri
Kurtulsam diyorum bir eser buna engel
Öyle büyüyor öyle çoğalıyorsun
İstanbul kalmıyor

Hangi köşesinde huzur o köşesinde sen
Hangi köşesinde yeni çağlara uygun odalar
Ben bölünmez bir şairsem
Sen bölünmez bir anne
Bir çeşme

[Sezai Karakoç, **Şiirler III Körfez/Şahdamar/Sesler**,
Diriliş Yay., 6.Bas., İst., 1996, s.85-89]

Son dönem Türk şiirinin en dikkate değer isimlerinden biri Sezai Karakoç'tur. "Yeni şiiri kuranların başında... Şiirimize neomistik ürperişi getirdi... Derin nefes alan, fizikötesini kurcalayan bir ses... Şiirin ufkunu fevkalade geliştiren bir şair... Ses olarak da, söyleyiş olarak da çağdaş Türk şiirine pek çok malzemeyi sokan adamdır o... Türk şiirinin geleceği açısından çok daha önemlidir şiiri..."¹ şeklinde pek çok yazar tarafından değerlendirilen Sezai Karakoç, İkinci Yeni şiir hareketinin Türk edebiyatında orijinal bir cephesini oluşturur. O, öncü bir şairdir ve onun açtığı yoldan ilerleyen şairler, İslâmî mevzularla İkinci Yeni'nin özelliklerinin sentezini yaparak Cumhuriyet dönemi Türk şiirine mühim bir soluk aldırılmışlardır.

"İzleksel bakımdan daha çok İslâm mitolojisini kucaklayan Sezai Karakoç şiirinin sağlam bir metafizik zemini vardır. O, şiir dilindeki semboller aracılığıyla geleneği güne ve geleceğe taşımaya çalışır."² Sezai Karakoç; Ahmet Haşim, A.Hamdî Tanpınar, Âsaf Halet Çelebi, Ahmet Muhip Dıranas, Behçet Necatigil... gibi saf şiirin peşindedir ve dönemin Toplumcu-marksist şairleri gibi dünya görüşünü şiirlerinde bir propaganda aracı olarak kullanmaz.

Sezai Karakoç girift bir şairdir ve onun şiirini yorumlayabilmek/çözümleyebilmek hakikaten zordur. Çünkü okur, Diriliş öncüsünün şiirini okurken bir imge sağanağı ile karşı karşıyadır. Çoğunluğu şairin hayatından izler taşıyan bu imgelerle birlikte İslâmî motif ve figürler, fizikötesi zemin, şiirde geleneğe yaslanma, yeni dil ve söyleyiş arayışları, âhenk... Karakoç'un şiirinin en belirgin özellikleri olarak karşımıza çıkar.

Karakoç'un şiir estetiğini yansıtan şiirlerin başında "Köşe" şiiri gelir. Biz bu yazımızda şairin "Köşe"³ adlı şiirini değerlendirmeye çalışacağız.

¹ Turan Karataş, **Doğu'nun Yedinci Oğlu Sezai Karakoç**, Kaknüs Yay., İst., 1998, s.205

² Ramazan Korkmaz-Tarik Özcan, *Cumhuriyet Dönemi Türk Şiiri*, **Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı 1839-2000**, Grafiker Yay., 2.Bas., Ank., 2005, s.276

³Köşe şiiri, önce *İstanbul* dergisinde çeşitli aralıklarla Ocak 1955-Mart 1956 arasında bölüm bölüm yayımlanmış(Turan, Karataş, a.g.e., s.545) daha sonra şairin *Şiirler III Körfez/Şahdamar/Sesler* adlı şiir kitabında yer almıştır.

Sezai Karakoç'un Köşe adlı şiirinin teması "beşerî aşk"tır. Şiirin ilk bölümünde köşe imgesi etrafında bölük bölük saçlarıyla, gözleri güllerin yankısı olan, saçları şairin ruhunun evliyalarınca örülen bir sevgili tasviri ile karşı karşıya kalırız:

*Saçlarını kimler için bölük bölük yapmışsın
Saçlarını ruhumun evliyalarınca örülen
Tarif edilmez güllerin yankısı gözlerin
Gözlerin kaç kişinin gözlerinde gezinir
Sen kaç köşeli yıldızsın*

Şiirde geçen "Harita, fabrika ve resim" imgelerinden hareketle anlatılan sevgilinin uzakta olduğunu anlarız. Sevgili, "aşka veda etmiş topraklarda durmuş"tur. Şiirin dördüncü bölümünde geçen "Leylâyı götürüp Londra'nın ortasına bıraksam" mısraından ve şiirin beşinci bölümünde geçen "Sen orda gelirayak kuklalara insan gibi konuşmasını öğretme" mısraında, anlatılan uzaklığın gerçeklikle ilişkisi gözlemlenmektedir. Fakat anlatılan sevgili Londra'da mıdır, orda ne iş yapmaktadır, neden uzaklardadır... gibi soruları bu imgelerden hareketle cevaplamak zordur.

Turan Karataş'a göre yukarıdaki mısralarda görülen sevgili portresi, Karacoğlan'ın "Fatma"sını, "Hörü"sünü, "Elif"ini hatırlatmaktadır.⁴ Karacoğlan'ın şiirleriyle birlikte Türk şiirinde sevgili; görülen, dokunulan, sitem edilen, gerçek anlamda sevilen, hatta zaman zaman beddua edilen bir varlık olmuştur ve Türk şiir tarihinde onun şiirleriyle artık sevgilinin adı bellidir. Karacoğlan; divan şiirinin o ulaşılmaz, hayalî sevgili tipini bertaraf etmiş, onu cismanî bir varlık hâline getirmiştir. Sevgiliye sitemin ön plânda olduğu aşağıdaki koşmasında Karacoğlan'ın bu özelliği belirgin bir şekilde görülür:

*Niye böyle dargın dargın bakarsın
Sen beni sözümde durmaz mı sandın?
Hatırın hoş olsun, birin bin olsun
Yalınıza sabah olmaz mı sandın?*

*Hâlden bilenlere hayran olurum
Gönülden sevene kurban olurum
Sen birin bulmuşsun ben de bulurum
Bu gönül bir güzel bulmaz mı sandın?*

*Karacoğlan der ki böyle olmasın
Arada engeller murad almasın
Sana senden olmuş benden olmasın
Herkes ettiğini bulmaz mı sandın?*

İşte Karakoç'un Köşe şiirinde anlatmaya çalıştığı ve betimlediği sevgili de [Karacoğlan'ın sevgilileri gibi] öncelikle cismanî varlık olarak karşımıza çıkar. Şairin anlattığı, gerçeklik ile karşımıza çıkan bir "Leylâ"dır. Özellikle şiirin dördüncü bölümünde şair, anlatılan sevgilinin nasıl algılanması gerektiği açıkça belirtilir:

*Leylâ diyorsam kesik yanaklarıyla Leylâ
Üç köşeli dünyasıyla
Okuyla yayıyla yaylasıyla acımasıyla
Leylâ diyorsam şu bizim gerçek Leylâ*

*Biz seni işte böyle seviyoruz Leylâ
O gitti bize ağlamak kaldı kala kala*

⁴ Turan Karataş, a.g.e., s.324

Şiirin ikinci bölümünde halk türkülerini çağrıştıran bir söyleyiş görülmektedir. “*Evlerinin içi*” mısralarıyla başlayan bu bölümün her mısraı, “*evlerinin önü*” sözleri ile başlayan halk türkülerimizi hatırlatmaktadır. Evinin içi ayna, kabartma bahar ve yeni güllerden döşenmiş bir sevgilidir bu bölümde anlatılan. Şiirin bu bölümünde dikkati çeken imge, “ayna”dır.

Şiirde anlatılan sevgilinin vasıfları da şiirin ismine uygun olarak “köşeli”dir. Şiirin üçüncü bölümünde ise sevgili, mistik bir hüviyet kazanır. Şiirin bu bölümünde âdetâ bir imge sağanağı ile karşı karşıyayızdır: Gözleri merhametin ta kendisi olan, âşığın deli köşesinde duran, dişleri öpülen çocuk yüzleri ve güneşe açılan küçük aynalar olan, güldüğü zaman rengârenk yağmurlar yağan bir sevgili...

Köşe şiiri, benzetmeler ve imgeler üzerine kurulmuştur. İkinci bölümdeki “*köşelerde keklik gibi duran saksılar*” ve “*halıları öpe öpe nakış yapan ayaklar*” mısraları çok orijinal ve estetik benzetmelerdir.

Anlatılan sevgili yahut Leylâ, şiirin her köşesine serpiştirilmiştir. Beş bölümden oluşan şiirde, beş köşeli bir yıldız imgesi görülür. Bu beş köşeli yıldız imgesi, Hz.Meryem’i hatırlatmaktadır. Bilindiği üzere beş köşeli yıldız, Hristiyan inancında ve Batı estetiğinde Hz.Meryem’i temsil etmektedir⁵.

Sevgili köşeleri olan, gözleri kaç kişinin gözlerinde gezindiği bilinmeyen(sevgilinin kararsız bir insan olduğu yorumu yapılabilir) bununla birlikte Karakoç’un gecesine(Leyl, gece demektir, yıldızlar yalnız geceleri görülür ve sevgilinin ismi *Leylâ*’dır) yerleşmiş bir yıldızdır. Şiirin birinci bölümünde bu yıldız imgesi, yoğun bir biçimde vurgulanır:

*Bir tek köşen bile ayrılmamışken bana
Var olan ve olacak bütün köşelerinin sahibi benim
Ben geleceğin kara gözlü zalimlerindenim
Sen kaç köşeli yıldızsın*

Yukarıdaki bölümün ilk mısraından anlatılan aşkın “*karşılıksız*” olduğu çıkarılabilir. Vasıfları yukarıda sıralanan sevgili karşısında şâir, kendisini “*geleceğin kara gözlü zalimlerinden*” biri olarak nitelendirir. Şair, bin bir köşeli bir aşkla, sevgilinin karşısındadır. Sevgili ile karşılaşmanın ve konuşmanın anlatıldığı üçüncü bölümde, şairin gözünde sevgili değişmiş bir kimlikle anlatılır:

*Sen geldin ve benim deli köşemde durdun
Bulutlar geldi ve üstünde durdu
Merhametin ta kendisiydi gözlerin
Merhamet saçlarını ıslatan sessiz bir yağmurdu
Bulutlar geldi altında durduk*

*Konuştun güneşi hatırlıyordum
Gariptin yepyeni bir sesin vardı
Bu ses öyle benim öyle yabancı
Bu ses saçlarımı ıslatan sessiz bir kardı*

(...)

*Yaralı bir ceylan gözleri kadar sıcak
Yaralı bir ceylan kalbi gibi içli bir sesin vardı*

⁵ “Ârâmîce’de ‘efendi’ mânasındaki *mârî*den hareketle ‘denizin efendisi, sahibesi’, kokulu bir reçine olan ‘*mür*’ün İbrânîce’deki karşılığı olan *mor* ile ‘denizin hoş kokusu’; ‘damla’ mânasındaki *mard*an hareketle ‘denizin damlası’(stilla maris) anlamları da ileri sürülmektedir. Bunun sonuncusu zamanla ‘*denizin yıldızı*’(stilla maris) şekline dönüşmüş ve çok yaygınlaşmıştır. ‘Sevilen’ anlamındaki Mısır kökenli *merî*den geldiği, ‘tanrı’ mânasındaki *Yah* ile birleşerek ‘Tanrı’nın sevgilisi’ anlamını taşıdığı da belirtilmektedir.” Harman, Ömer Faruk, Meryem maddesi, İslâm Ans., C.29, Ank., 2004, s.236

Şiirin son bölümünde şair, “*kendisini bahtsız ve mesut Eyyub*” olarak nitelendirir ve Hz. Eyüb’e gönderme yaparak aşktaki “*sabır*” makamında olduğunu belirtir. Sevgili, şiirin son bölümünde “*çeşme*” ve “*anne*” imgeleriyle anlatılır. “*Anne*” imgesi, çeşitli şekillerde Karakoç’un şiirlerinde karşımıza çıkar:

*Bir kadını al onu yont yont anne olsun
Her kadın acıma anıtı bir anne olsun
Çocuklara açılan mavi kırmızı pencere anne.*[Köpük şiirinden]

*Anneler ki içmiştir o bardaktan kireçsiz bengisuları
Çocuklara miras bıraktıkları*[Taha’nın Kitabı’ndan]

*Anne gitti ve evler döndü yazlık otellere
Anne gitti ve sular buruştu testilerde*[Taha’nın Kitabı’ndan]

Şiirin son bölümünde hasreti gün geçtikçe büyüyen ve çoğalan âşığın umut ettiği şey, artık çeşmenin hangi köşesinden su içeceği:

*Beni yeraltı sularına karşı iyi savun
Tırnağını taşa sürten yitik keçilere karşı
Bu çeşmenin üç köşesinden hangisinden su içecek
Senin bahtsız ve mesut Eyyubun*

*Hangi köşesinde huzur o köşesinde sen
Hangi köşesinde yeni çağlara uygun odalar
Ben bölünmez bir şairsem
Sen bölünmez bir anne
Bir çeşme*

Sezai Karakoç, şiirlerinde aşkı çok köşeli olarak işler. *Monna Roza*, *Kara Yılan*, *Yağmur Duası* ve *Şehrazat* adlı şiirlerinde beşerî boyutta karşımıza çıkan aşk; şairin *Sürgün Ülkeden Başkentler Başkentine* şiirinde metafizik bir boyut kazanır ve ilahî aşka dönüşür:

*Bütün şiirlerde söylediğim sensin
Suna dedimse sen Leyla dedimse sensin
Seni saklamak için görüntülerinden faydalandım Salome’nin Belkis’in
Boşunaydı saklamaya çalışmam öylesine aşikârsın bellisin.*

Bin bir köşeli bir aşkla çok köşeli bir sevgiliye vurgun olan bir âşığın hâlet-i rûhiyesini yansıtan Köşe şiirinin dikkat çeken bir diğer özelliği ise âhengidir. Serbest ölçü ile yazılan şiirden alacağımız aşağıdaki bölümlerde *n* ve *l* seslerinin ritmik bir şekilde tekrarıyla oluşan aliterasyonlar dikkat çekmektedir:

*Saçlarını kimler için bölük bölük yapmışsın
Saçlarını ruhumun evliyaılarınca örülen
Tarif edilmez güllerin yankısı gözlerin
Gözlerin kaç kişinin gözlerinde gezinir
Sen kaç köşeli yıldırınsın* [1.Bölüm’den]

*Sen geldin ve benim deli köşemde durdun
Bulutlar geldi ve üstünde durdu
Merhametin ta kendisiydi gözlerin
Merhamet saçlarını ıslatan sessiz bir yağmurdu
Bulutlar geldi altında durduk*[3.Bölümden]

Œiirlerinde aŒkı eŒitli boyutlarda iŒleyen Sezai Karakoç, aŒkın hâllerini kŒe leit-motifi ile sentezleyerek bizlere sunduğu KŒe Œiirinde, âhenkli bir Œiir dili yakalamıŒ ve Œiir anlayıŒını yansıtan lmsz Œiirlerinden birine imza atmıŒtır.

[Tonga, Necati, "AŒkın KŒeli Hâlleri: Sezai Karakoç'ın KŒe Œiirini zmleme Denemesi", **Edebiyat Otağı**, S.22, Temmuz 2007, s.34-39]